

Komáromi Napok 2022

► Május 1-jén közel százan keresték fel a Menházat a Komáromi Napok keretében rendezett Nyitott kapuk napján. A látogatók megtekintették a zsinagógát, az udvart, a Schnitzer Ármin Mikromúzeumot, a mikvét bemutató és a Duna Menti Múzeum tárlatán látható tablókat. A kis csoportokban vezetett érdeklődők választ kaptak a hagyományainkkal, történelmünkkel kapcsolatos kérdésekre.

Ajvé, hétfő!

Április 25-én **Viera Kamenická** volt a vendége az Ajvé, hétfő! sorozatunknak. Ezúttal a pozsonyi zsidó mesék nyomába eredtünk, megtudtuk miként íródtak a kötetek, miről szolt az első és a napokban megjelenő második kiadvány. Történeteket hallottunk a főváros zsidó közösségéről, Chatam Szófer rabbiról. Megpróbáltuk megismerni a múltat, beszéltünk a jelenről, számba vettük a jövő várható alakulását. A baráti hangulatú este során megismertük a szerző motivációját, a családban született mesék kialakulását, szóba kerültek a pozsonyi zsidó múzeumban eltöltött évtizedek, a fényképezéssel való kapcsolat. Foglalkoztunk a történetek magyar nyelvű kiadásával, az olvasóktól érkező visszajelzésekkel és a további tervekkel.

Május 9-én **Winkler Miksa** osztotta meg gondolatait online klubunkban. A pusztulásra ítélt, elhanyagolt zsidó temetők megmentése, a hagyományok továbbvitele volt a témánk. Hallhattunk vendégünk szerteágazó örökséget mentő tevékenységéről, megismerhettük a siófoki zsinagóga történetét, az imaház működésének kulisszatitkait. Példákat láthatunk a gyakran több partner összefogásából megújuló zsidó temetők helyzetéről, beszéltünk az anyagi forrásokról, a fiatal generációkat megmozgató önkéntes tevékenységekről, a rendbe tett sírhelyek tartós gondozásáról.

Folytatás a 3. oldalon

Meghívó

A Komáromi Zsidó Hitközség ezúton hív meg minden jóérzésű embert megemlékezésére, melyet Komárom és környéke zsidó lakossága deportálásának 78. évfordulója alkalmából tartunk **2022. június 12-én, vasárnap 10:30-kor** a komáromi zsidó temetőben (Aranyember utcája 1.). Beszédet mond: **Dr. Frölich Róbert** főrabbi, közreműködik: **Dési Tamás** kántorjelölt. Emlékezzünk együtt! ◀

Szerkesztői gondolatok

Május elsején, vasárnap kora délután érkezünk a Menházba, a Komáromi Napok alkalmából „Nyitott kapuk napja” várja az érdeklődőket. 15:00-kor be is futnak az első látogatók. Vannak közöttük nyugdíjasok, kis-

PASZTERNÁK ANDRÁS

gyermekes családok, fiatalok, középkorúak, minden korosztály képviselteti magát. Elindulunk kis körtúránkra: felkeressük a zsinagógát, beszélünk az ősök hagyatékáról, az imaház felépítéséről, a zsidóság történetéről, az épület jelentőségéről, hagyományainkról. Megválaszolásra kerülnek a kérdések, majd a Schnitzer Ármin Mikromúzeum felé vesszük az irányt, végig lépdelünk a történelem évszázadain, történeteket mesélünk, emlékfoszlányokat idézünk fel. Miután mindenki körbenéz, kitekintünk az udvarra. Látjuk a szabadtéri kiállítást, megcsodáljuk a terület közepén elhelyezkedő Dávid-csillagot. Nem hagyjuk ki a mikvéről és az Eötvös utca 9-ről szóló minitárlatot, belesünk az iroda melletti helyiségbe, ahol a Duna Menti Múzeumból áthozott kiállítási tablók tekinthetők meg. Időközben sorra érkeznek a további vendégek, 3-4 csoport jár egyszerre az ódon falak között. Magyarul, szlovákul, kérdésekre válaszolva vezetjük a mindenre kíváncsi hallgatóságot.

Várakozáson felüli az érdeklődés, közel 100-an keresik fel a két óra alatt a Komáromi Zsidó Hitközség székhelyét. Vannak ismerősök és ismeretlenek, helyiek és messzebről érkezettek. Ma délután mindannyian úgy gondolták tanulni szeretnének egy kicsit a zsidóságról, meg szeretnének látogatni egy zsinagógát. Köszönjük, hogy eljöttek, jövőre is várunk mindenkit! ◀

Sávuot ünnepe

Sávuot, a Tóraadás ünnepe az idén június 4-én, szombaton este (a sábat ki-
menetele után) kezdődik. Június 5-én és 6-án (vasárnap és hétfő) főünnepek
vannak. Ezeken a napokon a komáromi zsidó temető nem látogatható, hitköz-
ségünk irodája zárva tart. ◀

Goldstein Sanyi:

Ünnep

Ünnep a lélek megnyugvása,
Ünnep a család boldogsága,
Ünnep a szeretet és a remény.

Ünnep, egy ritka vendég,
Ünnep, sok öröm és munka,
Ünnep, az a kívánságok napja.

Ünnep az üdvösség napja,
Ünnep, az a hálaadás napja,
Ünnep, a szeretet napja.

Ünnep az, ha adni tudunk,
Ünnep az, ha más boldogságát látjuk,
Ünnep az, ha magunkba térünk.

Ünnep a szerénységünk napja,
Ünnep a lakomák napja,
Ünnep az, ha megosztjuk boldogságunkat.

Bajcsi Ildikó a RÉV-ben

A Komáromi Napok rendezvénytársaság részeként került sor dr. Bajcsi Ildikó
történész „Ezeknek ki kell kerülni a nemzet vérkeringéséből” – A komáromi
és környékbeli zsidóság jogfosztása (1938–1944) című tanulmánykötetének
bemutatására a Szinnyei Szalon keretében, a helyi könyvtár szervezésében.

A beszélgetést Bödők Gergely a Clio Intézet munkatársa vezette, a szép számban
megjelent érdeklődők sok új ismeretet szereztek a komáromi zsidóság történetének
háborúhoz kapcsolódó időszakáról. A közönség soraiban a hitközség tagjai is helyet
foglaltak, lehetőség volt a személyes élmények, emlékek megosztására is. ◀

PZs

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitköz-
ség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk),
Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd,
olvasószerkesztő: Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom,
a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk,
tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült,**
kérjük ne dobja el!

Faliújság rövid hírek

A Hitközségi Híradót, a Shalom klubot
és a hitközség működését Boček Pé-
ter (Kassa), Daniela Hanzlíková, va-
lamint anonimitásukat kérő adomá-
nyozók támogatták. Köszönjük!

Újabb pályázatunk lett sikeres a Bethlen
Gábor Alapkezelő Zrt-nél, melyből őszi
és téli programjainkat tudjuk részben
finanszírozni.

Májusban online ülésezett a kis hitközség-
ek tanácsa Olga Hodálová, a Trencségi
Zsidó Hitközség elnöke, a Szlovákiai Zsi-
dó Hitközségek Központi Szövetsége al-
elnöke vezetésével.

Május 18-án Pozsonyban ülésezett a
Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi
Szövetsége, Pasternák Antal elnök kép-
viselte a KZSH-t.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Építs nekem hajlékot!

Magyar közösségek zsinagógái

A héten két európai városban is megnyílt a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) és a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM MDK) gondozásában készült, a magyar közösségek zsinagógáit bemutató tablókiállítás: 2022. május 3-tól a kassai Harang utcai zsinagóga ódon falai közt, míg május 5-től az antwerpeni Magyar Tiszteletbeli Konzulátus impozáns épületében tekinthető meg az utazó tárlat **Építs nekem hajlékot! Magyar közösségek zsinagógái** címmel.

A kassai Harang utcai zsinagógában rendezett megnyitó ünnepségen köszöntött mondott dr. Ivan Skljarszky, a Kassai Zsidó Hitközség elnöke, a kiállítás együttműködő partnere, Turi Attila, az MMA alelnöke és Dr. Hetey Ágota főkonzul. A kiállítást Robert Pollák, az MMA tiszteletbeli tagja, a kassai Kelet-szlovákiai Múzeum koráb-

azok történetét minél teljesebben bemutatnassák. A tárlaton a középkori soproni zsinagógák, majd a barokk mádi és a klasszicista óbudai zsinagóga után a romantikus építészet gyöngyszemei, a pesti zsinagógák is bemutatkoznak. Ezek az épületek a zsidóság emancipációjának fontos mérföldkövei voltak, a 19–20. század fordulóján épült

A tablókiállítás 2022. május 5-én a Magyarország Brüsszeli Nagykövetsége és a brüsszeli Liszt Intézet által szervezett Flamand-magyar üzleti fogadást is gazdagította az antwerpeni Magyar Tiszteletbeli Konzulátus épületében, ahol a helyi diplomáciai testület tagjai, magyar és belga üzleti partnerek és az antwerpeni zsidó közösség képviselői jelentek meg.

Az esten köszöntőbeszédet mondott Kovács Tamás Iván, Magyarország belga és luxemburgi nagykövete és Ari Epstein, Magyarország flandriai tiszteletbeli konzulja. A fogadáson ünnepélyes keretek között ketten vehették át a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetését: Julie Bynens, a flamand kancellária és külügyminisztérium főtitkára számára a magyar-flamand kapcsolatok terén végzett kimagasló tevékenységéért, valamint Johan Thijs, a KBC vezérigazgatója a magyar-belga gazdasági kapcsolatok terén végzett kimagasló tevékenységéért részesült elismerésben. Az eseményt Csikós Vilmos és ifj. Csikós Vilmos zenei játéka tette még emlékezetesebbé.

A szervezők szándéka, hogy Belgium, Németország és Lengyelország mellett Szlovákiában is körutat tehessen a kiállítás annak érdekében, hogy minél több helyszínen is megismerkedhessenek az érdeklődők az értékes építészeti kuriózumokkal. ◀

MMA

Lag baomer Galántán

Május 19-én, csütörtökön autóbusszos kirándulásra indultak a komáromi közösség tagjai, eleget téve a Galántai Zsidó Hitközség és a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége meghívásának. A régió kehilái együtt ünnepelték lag baomert. Az összejűlteket Fahn Béla, a helyi közösség vezetője köszöntötte, a hagyományokról Miša Kapustin pozsonyi rabbi szólt. A jóhangulatú kerti parti során finom grill-falatokat kínáltak a megjelenteknek. Köszönjük a meghívást, jó volt újra személyesen együtt lenni! ◀

Fotó: Szathmáry Melinda / MMA

bi igazgatója nyitotta meg, kurátori összefoglalót tartott Dr. Oszkó Ágnes Ivett, a kiállítás kurátora, a MÉM MDK művészettörténész munkatársa.

A kiállítás sorozat első állomása Németország volt 2021 őszén a Liszt Intézet Stuttgart – Magyar Kulturális Központ szervezésében. Dr. Oszkó Ágnes Ivett elmondta, hogy közel egy évezred alkotásaiból válogattak, hogy a zsinagógaépítészeti műfaj sajátosságait, az építető közösségeket és

kupolás zsinagógákkal együtt (Győr, Nagyvárád, Szeged, Szabadka, Újvidék). Külön tablók mesélnek a kassai zsidóság szakrális épületeiről, amelyek kifejezetten a kiállítás szlovákiai állomásaihoz készültek kiegészítésképpen, és a romantikus, valamint a 20. századi modern építészetet képviselik.

A kassai tárlatot június 26-ig lehet megtekinteni, amelyhez képekkel gazdagon illusztrált, szlovák-magyar kétnyelvű kiadvány is készült.

Folytatás az 1. oldalról.

Egy a napokban megjelenő cd-lemez kapcsán a zsidó liturgiai dallamok fontosságáról, ezek megőrzésének, átadásának szerepéről is értekeztünk. A hallgatóság köréből érkező kérdések is megválaszolásra kerültek, a Mátészalkáról bejelentkező vendégünk megosztotta Komárommal és Szőnyvel kapcsolatos történeteit is.

A hivatalos programokat követően,

mindkét alkalommal hosszasan beszélgettünk a Szlovákiából, Magyarországról és a nagyvilágból érkező klubtagokkal. Köszönet a beszélgetőpartnereknek, a rendezvények szervezésében közreműködőknek és természetesen mindazoknak, akik kéthetente velünk tartanak! Az aktuális rendezvényekről online felületeinken adunk hírt. Programötleteiket, javaslataikat az ajve@menhaz.sk címre várjuk. ◀

Nemzetközi konferencia Komáromban Interjú Kókai-Nagy Viktorral

A Josephus Kutatóintézetet 2020-ban hoztuk létre a Komáromi Selye János Egyetem Református Teológiai Karán. Azért gondoltuk szükségesnek egy ilyen kutatóintézet felállítását, mivel a magyar nyelvű, de bátran kijelenthetjük a közép-európai tudományosságban semmilyen módon nem jelent meg az a felfokozott tudományos érdeklődés, ami Nyugat-Európában az 1950-es évektől folyamatosan jelen van.

Noha Josephus Flavius művei szerencsére rendelkezésre állnak magyar nyelven, személyéről és műveiről azon túl, hogy néha utaltak rájuk, érdemi tanulmányok nem készültek (csupán két monográfia jelent meg róla az elmúlt 100 évben). Ezen szerettünk volna változtatni. Egyfelől azzal, hogy konferenciákat szervezünk a témában és az itt elhangzott előadásokat elérhetővé tesszük az érdeklődők számára; másfelől, igyekszünk kiépíteni nemzetközi kapcsolatokat; harmadrészt, szívesen működünk közre Josephushoz kapcsolódó írások fordításában és kiadásában.

Josephus egy roppant izgalmas személyiség, akinek munkássága nem csupán a keresztyén teológusok számára érdekes, de hozzátartozik a zsidóság kultúrájához is. Könyvei forrásként szolgálnak az ókortörténeteknek éppen úgy, mint az általában az ókori kultúra iránt érdeklődőknek. Az Ószövetség történeteinek Josephus általi feldolgozása fontos láncszem a zsidó írástérkép megértéséhez. Egyszóval: Josephus átjárhatóvá teszi a tudományterületek közötti határokat. És ez volt a másik kitűzött célunk. Meghívni és párbeszédre bírni a külföldi tudományterületek képviselőit.

Nemrégiben nemzetközi konferenciát rendeztek Josephus Flavius életéről, munkásságáról.

Igen, valóban, 2022. május 5-én tartottuk

első nemzetközi konferenciánkat. Hatalmas siker ez egy ennyire fiatal Kutatóintézet számára. Sajnos a Covid miatt nem minden alakult a terveink szerint, de ennek ellenére, a megalakulásunk óta szerveztünk egy konferenciát és kiadtunk két magyar nyelvű tanulmánykötetet (A sokoldalú Josephus – 2020; Josephus tanulmányok – 2021). A két kiadvány fogadtatásán felbuzdulva döntöttünk úgy, hogy megszervezünk egy kicsi nemzetközi konferenciát is. Noha a konferencia csak egy napos volt, két igazán ismert Josephus szakértőt is sikerült Komáromba hoznunk. Steve Mason (Groningen) neve összefonódott a Josephus-kutatással, túlzás nélkül állíthatjuk, ma ő az egyik, ha nem a legismertebb szakértője ennek a témának. A másik előadónk Tal Ilan volt. A Tel Avivban élő professzorasszony főképpen a rabbinikus irodalommal foglalkozik és ebből a perspektívából vizsgálja Josephus műveit. A konferencián ezen kívül hat magyar előadó és egy cseh kolléga vett részt. Ez a konferencia is kiváló alkalmat adott arra, hogy az asszirológus, az ókortörténész, a teológus és a rabbinikus irodalom kutatója eszmét cseréljen.

Mit tudhatunk a Selye János Egyetem és a közel-keleti ország felsőoktatási intézményei közötti szakmai kapcsolatokról?

Intézményes kapcsolat tudomásom sze-

rint egyelőre még nincs semmilyen izraeli intézettel, de a személyes kapcsolatoknak köszönhetően, már most egyértelműen látszik, hogy ezek a konferenciák platformot teremthetnek az együttműködés megalapozásához.

Végül, mik a terveik és hol, milyen forrásokból tájékozódhatnak azok, akiket érdekelnek a legújabb kutatási eredményeik?

Az egyetem és a kar vezetése, akiknek ezúton is köszönetet mondok a konferencia anyagi hátterének megteremtésért, egyértelművé tették, hogy továbbra is erejükhez mérten támogatják a Kutatóintézet munkáját. Ez konkrétan azt jelenti, hogy terveink szerint, évente szeretnénk szervezni legalább egy magyar nyelvű konferenciát és két-háromévente egy nemzetközi szimpóziumot is. Így a következő magyar nyelvű konferencia témája és helye is megvan már. Ez Heródezzel fog foglalkozni, Budapesten, az ELTE-n kerül megrendezésre 2022. november 25-én.

Az egyetemnek és más forrásoknak köszönhetően, az eddigi kiadványaink ingyenesen letölthetőek az internetről, tehát mindenki számára hozzáférhetőek. Sajnos hivatalos oldala még nincs a Kutatóintézetnek – ezt a tervek között is említhettem volna, de aki érdeklődik az aktuális események iránt, az site elkészüléséig is írhat nekem, az egyetem honlapján megtalálható az elérhetőségem. ◀

PA-PT

Lénárt G. József: Talmudiskola Galántán – 1. rész

Hrbáček Magdaléna (OR–ZSE) diákjainak írásai

A galántai talmudiskola Közép-Európa leghíresebb és legnagyobb talmudiskolái közé tartozott a XX. század elején. Nagyságát és hírét az oktatók kiváló munkája mellett Buxbaum Józsué¹ kiemelkedő szervezőmunkájának is köszönheti, aki időt és energiát nem kímélve munkálkodott a galántai zsidó közösségek közötti béke megteremtésén és a jesiva bóherek magas szintű képzésén. Az iskola (jesiva) bő 100 éves működése során vallásos ifjak, rabbik, dajenek és tanárok egész nemzedékét bocsájtotta útjára. A II. világháború, a Holokauszt a talmudiskolát is elsöpörte, oktatóit és diákjait megölték, a háború után a kevés visszatérő már nem indította be újra az oktatást. Nem volt kinek.

A galántai jesiva története: Jesiva már a XVIII. századtól működhetett Galántán, mivel rabbinátusi székhely volt, mikvével, iskolával, mészárszékkal. Galántán kívül 29 környékbeli falu tartozott a fennhatósága alá. Hivatalosan 1850-ben alakult meg a 'Talmudiskola' (Hrbáček-Noszek, 36. o.). Az évek során több, kapcsolt intézménnyel bővült: 1905-ből fennmaradt a „Galántai Talmud-Egyesület Sasz-Chevrá” szabályai², 1911-ből a „Galántai Tiferesz Bachurim Izraelita Ifjúsági Egyesület”³ alapszabálya és 1918-ból a „Galántai Rabbiiskola Mensaegyesület”⁴ alapszabálya (Barabás, 224. o.). A két okirat bizonyítja ezen intézmények létrejöttét.

Az iskola a zsinagógában működött, 1899-ig a régi ('kis') zsinagógában, utána az új zsinagógában. A hallgatók helyi családoknál voltak elszállásolva, ezek a családok zsidók és keresztények voltak vegyesen. Galántán jellemző épülettípus volt a keskeny telkeken lévő, belső udvarokból nyíló lakások sora. Ezekben a lakásokban 2–3 szobát találhattunk, amiből 1–2 szobát az ott lakók kiadtak a bóhereknek. Ezeket az udvarokat hívták a galántai bóherek játékosan „gólesz-udvaroknak”⁵ (Domán, 306. o.). Havidíjért cserében általában napi egy étkezést és szállást biztosítottak nekik. Étkezésre a Rabbiiskola közös étkezőjében is volt lehetőség, amit a Galántai

Rabbiiskola Mensaegyesület tartott fenn. Mícvként a tehetősebb zsidó lakosok egy-egy jesiva-bóher⁶ ebédre hívtak meg, jellemzően ünnepnapokra.

A bóhereket három nagyobb csoportba sorolták, felkészültségük szerint⁷. Az első csoport a bóherlik csoportja volt: ők hármával tanultak, egy idősebb bócher vezetés alatt. Őket követték a sár géherek, akik felkészültségük mellett tanújelét adták annak is, hogy egyedül is tudnak tanulni. Az egyedül tanulás itt azt jelentette, hogy nincs szükség cházerbóherre. A sár géhereket párokba osztották be, akik együtt tanulhattak és egymást kérdezhették ki. A harmadik csoport a cházerbóherek csoportja, ők irányítják a három fős bóherlicsoportokat. A cházerbóherek vállalhattak magántanítványokat, amiért fizetést kérhettek. A csoportok között vizsga által léphetett feljebb a bócher, a vizsgát pedig a rebbe (az iskolát irányító, rangidős rabbi) előtt kellett letenni (Domán, 307. o.).

Hallgatószámot tekintve az 1930-as évek végén a galántai jesiva Magyarország második leglátogatottabb jesivája volt a maga 180 hallgatójával⁸ (Domán, 301. o.). A hallgatók a Kárpát-medence minden részéből érkeztek, két dolog azonban azonos volt bennük: a zsidó vallást gyakorolták és valóságos háttérből származtak. A Kárpát-medence zsidóságát két nagy csoportra osztották: oberlanderek és unterlanderek. Az

oberlanderek a Dunántúlon éltek, Morvaország felől érkeztek és a magyar mellett németül beszéltek. A modernizáció és az emancipáció elkötelezett követőkre talált bennük. Az unterlanderek a keleti részek zsidósága közül kerültek ki, jellemzően galíciai vagy lengyel háttérrel. Ők jiddisül beszéltek és merevebb, tradicionálisabb közösségekben éltek. Az oberlanderek maradinak és babonásnak tartották az unterlandiakat, míg az unterlandiak szerint az oberlandiak elszakadtak a zsidóságtól és fölényesek. A galántai jesivában mind a két típus megtalálható volt, egymással békében élve. A diákok egymás közötti nyelve a magyar volt. Jiddisül a vizsgák és a talmudi magyarázatok folytak. A dunántúli zsidók nehezebben képezték a jiddis mondatokat, náluk ez a nyelv már kiveszőfélben volt. Az osztrák határ közelsége miatt viszont németül jól beszéltek és a német kifejezéseket, mondatokat próbálták 'jiddisíteni'. Az unterlanderek nem is tartották igazi jiddisnek az oberlanderek által beszéltet, jiddis-dejcsnek nevezték (Domán, 307. o.)

A Rabbiiskola életében fordulópontot jelentett az 1921-es év, amikor Buxbaum Józsuá vette át a vezetését. A pápai illetőségű⁹ rabbi zseniális szervezőmunkát végzett, minek eredményeképpen érthette el a jesiva a 180–200 fős hallgatói létszámot. Számos liberális változtatást vezetett be az oktatásban is: míg korábban a heti tanulmány legalább három talmudi lap volt, ő már ehhez a mennyiséghez nem ragaszkodott. Hagyományosan vasárnaponként volt a számonkérés, a „felelet”. Buxbaum Józsué eltörölte a kötelező feleletet, nem helyezett nyomást a hallgatókra. Számba vette a heti tananyagot és kérdéseket tett fel, amire a válaszadás jelentkezős alapon, önkéntesen történt. ◀

1 Jiddis hatásra a nevét Jesájá Bukszbaum-ként is írták, ezt használja Domán István is (Domán, 301. o.)

2 Az egyesületet a Belügyminisztérium 1905. augusztus 9-én hagyta jóvá.

3 Az egyesület Belügyminisztérium általi jóváhagyásának pontos dátuma nem ismert, de még 1911-ben megtörtént.

4 Az egyesület Belügyminisztérium általi jóváhagyásának pontos dátuma nem ismert, de még 1918-ban megtörtént.

5 A gólesz jiddis szó, a héber galut (száműzetés) szóból származik. Domán (306. o.) szerint azért hívták így ezeket az udvarokat, mert a diákok más és más tájakról érkeztek, de abban megegyeztek, hogy már nagyon régóta tart a száműzetés.

6 bócher: tanuló, diák. „Bóchur (bócher). A bibliai korban B.-nek nevezték a fegyverszolgálatra alkalmas, kiképzett, húsz éven felüli ifjút. A középkor liturgiájában a vallásfilozófusok B.-nek neveznek minden korú embert a gyermekkor és az öregség határai között. A kazuistikák szerint B. minden olyan ember, aki nem nősült meg, tekintet nélkül a korára. A jesivákon a talmudistákat nevezik B.-eknek. A középkori és az újabb kori B.-ek életét bizonyos vándorösztön jellemzi. Iskoláról iskolára vándoroltak a nagy tanítók után valahányszor ezek lakhelyüket megváltoztatták, sőt gyakran minden különösebb ok nélkül is kielégítették vándorlási ösztönüket. A zsidó közmondásokban a B. szó gyakran gúnyos értelemben is használatos. Mint családi név is nagyon elterjedt.” (Magyar Zsidó Lexikon, 130. o.)

7 Az osztályozás alapja a mádrég (színvonal) volt. Ez alatt a tárgyi tudását értették és a képességét az egyéni tanulásra.

8 Pápan volt a legnagyobb jesiva, 200 hallgatóval (Domán, 301. o.)

9 Buxbaum Josué pápai születésű volt, de Magendorfól költözött át Galántára. Magendorf előtt Sátoraljaújhelyen élt.

Zsidó gyerek a Duna-partról

Szemelvények Herzog Itzhak kéziratából – 14. rész

Feri bácsi unokaöccse jön szakmát tanulni

1941 végén vagy 42 elején megjelent nálunk egy széparcú, stramm fiatalember, kb. 18 éves lehetett. Feri bácsi unokaöccse Zselíztől érkezett, Andinak hívták. Miután zsidók már nem tanulhattak kereskedelmi iskolákban a lakóhelyén, Feri bácsi és bátyja Izidor (feleségével együtt a Holokauszt áldozatai lettek), úgy határoztak, hogy a fiú jöjjön hozzánk, kezdje el a tanulmányait Budapesten. Inasnak állt a bőröndkészítő műhelyben. Nem vagyok biztos abban, hogy anyám is örült ennek a döntésnek. Számomra, mint egykének, kedvező változást hozott az új „testvér” megjelenése. Bátyámként szeretett, segített a leckékben. Pihenőnapokon tovább maradhattunk ágyban, átmentem hozzá az ebédlőbe, ahol aludt, birkóztunk, mindig hagyta, hogy leteperjem. Kb. egy év múlva sajnos be kellett vonulnia munkaszolgálatra, innen Auschwitzba vagy Mathausenbe került (nem emlékszem már pontosan). Csontsoványra fogyott, harminc kilósan tért haza, megtörve, betegen, egész életére fogyatékos maradt. Írok majd még róla a háború utáni fejezetekben.

Az élet folytatása Budapesten

1942 decemberében lettem tízéves, olvastam Molnár Ferenc híres könyvét, A Pál utcai fiúkat, mely a magyar gyermekirodalom remekműve. Olvastam Verne utópisztikus műveit, a Tarzan sorozatot, Karl May indiánok és fehérek közötti harcokról szóló írásait. Robinsonon keresztül, a fantázia szárnyain eljutottam messzi tájakra, ekkor kezdtem megszeretni a földrajzot, melyből mindig jó jegyeim voltak. Szerettem a felfedezőkről szóló könyveket is. Odakint közben zajlott a háború. Az elemi négy osztálya után elkezdtem a gimnáziumot. Imádtam a latint, a nyelv tökéletességéért, hangzásáért. Még mindig emlékszem néhány latin mondásra: „Historia est magistra vitae”...

Ekkoriban még nem tudtam úszni, anyámmal gyakran mentünk a Ligetben lévő Széchenyi fürdőbe, a Gellértbe. Próbált tanítani, de nem sikerült fenntartani magam a víz felszínén, az úszómester mentett meg a fulladástól. Megboldogult apám unokanővéréhez irattak be tornára a szüleim, ő test-

14. Mozsár utca 14. napjainkban – fotó: Wikipedia

nevelést tanított és volt egy stúdiója. Ott tanultam meg kutyaként járni, unokáim nagy öröme. 1943 környékén izgatottan hallgattuk a londoni rádió híreit a háború alakulásáról, reménykedtünk a mielőbbi befejezésben. A zsidók élete egyelőre megszokottan folyt a fővárosban, ugyanakkor sokakat munkaszolgálatra hívtak be. Az állam földeket sajátított ki, melyeket a helyi parasztok kaptak meg nevetséges ellenérték fejében. Máig őrzöm a papírokat arról, hogy anyámnak járt egy jelképes rész a termésből.

Feri bácsi üzlettársa is igyekezett kihasználni a helyzetet a maga javára, a zsidóknak úgy lehetett anyagi kárt okozni, hogy azok nem tudtak jogorvoslati lehetőségekkel élni. Merendiák szerette volna megszerezni az egész céget. Nevetséges összeggel akarta kivásárolni nevelőapámat. Azt javasolta, nyisson egy kis műhelyt az ő vállalatán belül. Így is lett, szerény körülmények között, főleg javítással foglalkoztak egy másik zsidó szakemberrel. Velük tartott egy varrónő, egy inas és Nikulin Sándor nevű szociáldemokrata segéd, akinek később fontos szerepe volt apám bújtatásában, mindhármunk megmentésében. Így kezdődött az új cég működni 1943 végén, Rekord néven, a Mozsár utca 14.-ben, nem messze a Jókai tértől és a Nagymező utcától. Ezt a helyet sosem fogom elfelejteni, itt éltük át a legkritikusabb időszakot, mielőtt felszabadultunk. Feri bácsi 44. elején attól tartott, hogy őt is behívják munkaszolgálatra. Egyre idősebbek is behívót kaptak. Kereste a kibúvás lehetőségét. Tudta, milyen nehéz, mostoha körülmények uralkodnak a zsidó munkásszázadokban, a dermesztő hidegben az orosz fronton, a kimerítő munkával, a keretlegények kegyetlenkedését el-

szenvetve. Meg kell jegyezni, hogy akadt néhány emberséges parancsnok is.

Feri bácsi beszerzett egy hamisított azonosági bizonyítványt, bajszot is növesztett, hogy ne nézzen ki zsidónak. A sors úgy hozta, hogy pont ekkor kopogtatott be a műhelybe a jólelkű házmesterné. Így szólt: „Kohn úr, én látom mi a helyzet, gyűlölöm ezt a rezsimet, unokabátyám elesett az orosz fronton, biztos vagyok benne, hogy katasztrofális sors vár a zsidókra. Segíteni akarok magának, a műhely azelőtt egy lakás volt, az anyagraktár padlója alatt egy fürdőmedence van befedve. Ez remek búvóhely lehet szükség esetén. Mit tetszik erről gondolni?” Feri bácsi hálás volt az információért, megfogadta, meghálálja majd ezt a jócselekedetet. Sándort is beavatta apám a titokba. Az inasnak be kellett vonulnia, a varrónőnek felmondtak, mert már alig akadt munka. A nagy faállvány alatt rá is lettek a befedett medencére. Kifűrészeltek egy lejáratot úgy, hogy amikor Feri bácsi bebújt a részbe, a helyére tudta helyezni a fedelet. Bevezettek egy villanycsengőt, mellyel veszély esetén tudtak jelezni egymásnak. Csengetés esetén apámnak jut majd elég ideje elrejtőzni. Feri bácsi örömmel mesélt odahaza a rejtékhelyről, mely megvédheti.

Miután megkapta a behívóját, a műhelybe költözött, ígérte, ha tud hazalátogat esetenként rövid időre. A londoni híreket hallva, bíztunk benne, hogy ez az időszak nem tart majd túl sokáig. Könnyes szemmel búcsúztunk tőle, amikor egy kis kofferrel elment. Pár nappal később, március 19.-én bevonultak a németek. Emlékszem a Körúton dübörgő német tankokra, a motorbiciklis osztagokra és gyalog masírozó katonákra. ◀

(A részletet a szerző engedélyével közöljük.)

Kék-fehér hétköznapiak

116. fejezet: „Megírták a Megilában...”

(2013. február 24.)

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Alig múlt el a nagy chanukai fánkláz az izraeli sütőipari vállalkozások háza táján, máris ellepték a polcokat a purimi Hámán-táskák. A töltelékek és a tészták minden elképzelhető változatban csábították a vásárlókat, már hónapokkal az ünnep előtt. Ahogy közeledtünk a piros betűs naphoz, sorra jelentek meg a “farsangi” jelmezek, kereplők a boltok kínálatában és a mozgó árusoknál. Amit szilveszterkor nem sikerült Európában eladni, az most mind rázúdult a közel-keleti ország piacára. A legtöbb iskolában már a múlt héten megtartották a mulatságokat, így lepték el Ramat Gan utcáit az úrhajósok, a vadászpilóták, a hupikék törpikék, a csontvázak és tűzoltók.

A trafikok és a szupermarketek bejáratainak közelében hatalmas tornyok épültek a slachmónesnek szánt ajándékosarakból. Mindenki találhatott a pénztárcájának megfelelő, harminc-negyventől kezdve a több száz sékelesig.

Bár az ünnep csak a shabbat kimenetele után kezdődött, Ashkelonba menet, az Azrieli Centerben már igazi purimi forgatag fogadott. Nem is bírtam ki, hogy ne vegyek egy kis csákót a fejemre, látva a maskarába bújt sokaságot. Míg Tel-Avivban esőcseppek nedvesítették a vonat ablakát, a dél-izraeli városban hét ágra süttött a nap. Kihasználva a kirándulásra alkalmas időt másnap neki is indultunk, kedves vendéglátóimmal Ornával és Josival, a „gázai határnak”, hogy pipacsokra vadásszunk. Külön természetvédelmi program segíti mindazokat, akik a piros virágok nyomába szegődnek. Az egyik benzinkút mellett még két hosztesz is táborozott, hogy megfelelő információval, térképekkel és egyéb szóróanyagokkal lássák el a hatalmas mezőket ellepő vadvirág szerelmeseit. Százak, ha nem ezrek indultak útnak a déli területek felé, hogy egy-egy képet készítsenek vagy eltöltsék a családi pikniket a vöröslő földek közepén. Belegondolva, hogy pár hónapja, a Felhőoszlop hadművelet során, senki se merészkedett volna ezekre az utakra, lenyűgöző volt látni a jelmezbe öltözött gyerekeket és szüleiket önfeledten túrázni.

Hasonló érzések kerítették hatalmukba az afridári városrész egyik zsinagógájában, Eszter-könyvének, a Megilának az esti felolvasásakor. Alig egy negyed éve, az utcára sem dugták ki errefelé az orrukat az emberek az állandó szirénaszóban,

s most itt futkostak az apróságok kengurúnak, macinak, teknőcnek, királylánynak és kalóznak öltözve.

Amikor felhangzott a gonosz Hámán neve, a tradicionális kereplők mellett a katonának, rendőrnek öltöztetett kicsik játkeszeikkel kezdtek durrogatni. Meghökkenem, de talán ez is jelzi, az állandósult hadi helyzet nyomot hagy a gyerekekben és a szüleikben.

Vasárnap reggel, egymással versengve indultak a szomszédok, hogy kis házi süteménnyel vagy édességekből összeállított csomagokkal lepjék meg egymást. Örömteli ilyen látni, ebben az egyre elidegenedő világban.

Az állomásról hazafelé menet Givatayimon át vezetett az utam. Szinte az egész város talpon volt. Kicsik és nagyok jelmezbe öltözve sétáltak a belváros felé. Azon gondolkodtam, milyen programra igyekezhetnek, de amikor a következő sarkon megpillantottam a keresztsbe fordított autóbust a körülötte álló gépfegyveres rendőrökkel, már tudtam, utcabál és „karneváli” felvonulás van a közelben. Így van ez mindig, egy-egy szemetes autó vagy busz hivatott az esetlegesen gépkocsival támadó terroristák felfogására. Remélem, mihamarabb eljön az idő, amikor az önfeledt szórakozás mellett nem lesz már szükség ilyen óvintézkedésekre. Szívem szerint leszálltam volna a 63-asról, hogy elmerüljek a színes forgatagban, de siettem a délutáni programom miatt. ZIZILENDhez és az országban vendégeskedő szüleihez csatlakoztam, akik Bnei Brakba tartottak Ági nénihez és Smuel bácsihoz. Előre jelezték, szarvasi pólóban jönnek, ez az ünnepi jelmezük, így természetesen én is magamra öltöttem a kék madrich-egyenruhát.

Közel négy kellemes órát töltöttünk el vendéglátóinknál, az ízletes ebéd mellett számtalan anekdota tette emlékeztetővé a délutánt. Belevetettük magunkat az ortodox városka ünnepi miliójébe. Lenyűgöző volt a különböző haszid irányzatok hagyományos jelmezeit látni. Persze itt is akadnak modern maskarák. Valaki meg is jegyezte az autóban, hogy errefelé szinte minden kislány menyasszonynak öltözik. Erre, több mint másfél éves izraeli tapasztalatom alapján rá is vágtam: „Ramat Ganban pedig k...nak! No, ez a különbség Bnei Brak és a szomszéd előváros között!”

Az emberek önfeledten táncoltak a hangszórós autókból bőmből zenére, s úgy tűnt az ünnephez tartozó alkoholfogyasztás micvéjét is aktívan gyakorolták egyesek.

Ha valaki azt gondolná, ennyi fért idén az ünnepbe, téved. Volt még egy élő bejelentkezésem a komáromi hitközség purimi összejövetelén, ahol néhány percben összefoglaltam idekinti Hámán-táskás élményeimet. ◀

Folytatjuk.

DR. ORNA
MONDSCHIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Eliezer Ben Yehudá és Gil Chováv

A héber nyelv ősi és modern. Izráel fiai 4000 évvel ezelőtt a Szináj-hegyen kapták a tízparancsolatot, amely héberül volt írva. Ezt a fontos eseményt ünnepeljük sávuotkor, hét héttel pészách után. Innen tudjuk, hogy Izráel fiai már a rabszolga időkben, Egyiptomban ismerték a héber nyelvet, amelyet őseik is beszéltek. A Tóra öt könyve a világ teremtésével kezdődik és a negyvenévi sivatagi vándorlás végével fejeződik be. A Tóra szerkesztői nem foglalkoztak a héber nyelv születésével, a későbbi magyarázói szerint a világ teremtése is az 1'ten héberül mondott parancsaival történt.

A Muma étterem Jeruzsálemben.
Forrás: muma.co.il

A héber nyelv, mint a mindennapi élet nyelve, több mint 2000 évig szolgálta a népet, addig míg a Második Templom elpusztult és az életben maradó lakosságot a rómaiak elűzték, Izráel fiainak száműzítése a héber nyelv száműzöttsége is volt. A héber nyelv csak a vallási szertartásokban és a tanházakban (a Chéderben és a Yesivában), maradt meg. A zsidó nép a különböző országok nyelveit használta. Két különleges nyelv alakult ki, az askenázi zsidóknál a jiddis, a szefárd zsidóknál a ladínó.

A 19. század 80-as éveiben kezdődött az első aliyá, ekkor érkeztek a leendő ország területére az első bevándorlók, lelkes fiatalok, akik 2000 évig álmodtak a diaszpórai száműzetés befejezéséről. Ennek a következménye a héber nyelv megújítása. Itt ismerkedünk meg Eliezer Ben Yehudával a héber nyelv nagy újjáéledésének központi alakjával.

Eliezer Ben Yehudá (1858 – 1922), 1881-ben érkezett az országba, Jeruzsálemben telepedett le, ott alapított héber nyelvű újságokat és mindent megtett, hogy a héber

nyelv a mindennapi nyelv legyen. Ő vezette be, hogy a szefárd héber kiejtést használják. Megújított szavakat, amelyek az ősi héberben hiányoztak. Héberül írt tankönyveit az első héber iskolában használták, amely 1886-ban alakult Rishon Lecionban.

Ben Yehudá fia, Itámár, megnősült Lea Abusádiddal, aki egy jeruzsálemi híres és gazdag szefárd családból származik. Abusádidi családban nem akarták, hogy a gyönyörű Lea lányuk egy askenázi család fiával kössön házasságot. Itámár öt évig udvarolt, míg a végén

a család beleegyezett frigybe. Három gyermekük született, az első Dror, négy éves korában meghalt, a második Drorás és a harmadik Riná. Drorá férje Moshe Chováv, jemenita családból származott és az izraeli rádió legkitűnőbb bemondója volt. Két fia született Dvorás és Moshe Chovávnak, Itámár és Gil.

Gil, Lea nagymamája konyhájában tanulta meg az első főzési titkokat, felnőtt korában összekötötte a két szeretett foglalkozást, a héber nyelvet és a főzést. A szüleitől örökölte a tökéletes héber beszédet, a nagymamától a konyhai tehetséget. A jemenita nagymamától is tanult pár receptet. Gil kiadott négy könyvet, amelyben összeköti a gyermekkori emlékeket a receptekkel. Fivérének, Itámárnak nagyon sikeres étterme van Jeruzsálem mellett, Gil a tanácsadója. Az étterem neve Muma, ahogy Gil és Itámár hívták a Lea nagymamát.

Gil Chováv pisztácia és narancs tortája

Hozzávalók: 1 pohár darált pisztácia, 1/2 pohár olaj, 1 narancs leve és reszelt héja, 1,5 pohár liszt, kevés sütőpor, 3 tojás, 1 kanál vaníliakivonat, 2/3 pohár cukor.

Elkészítés: Összekeverjük a darált pisztáciát a liszttel, a sütőporral, a cukorral, majd hozzáadjuk a többi alapanyagot. Lisztezett, 24 cm átmérőjű tepsiben, 170 fokos sütőben 45-50 percig sütjük. Lehet tejszínnal tálalni vagy csokoládé öntettel díszíteni. Jó étvágyat! ◀

Forrás: wikipedia

PhDr. Monika Adamická, PhD.: Anton Baláž a slovenské židovstvo – 4. časť

Baláž sa so Špitzerom zoznámil pred prijímacími skúškami na vysokú školu. Kontakt mu sprostredkoval jeho strýko, ktorý so Špitzerom bojoval v Slovenskom národnom povstaní. Juraj Špitzer je osobnosťou, ktorá počas života oscillovala medzi identitou slovenského Žida a židovského Slováka. Jeho príklon k slovenskej identite vyriešil za neho dilemu mnohých slovenských Židov zotrvania v Európe alebo emigrácie do Izraela: „Nechcel byť žid“, hoci vtedy si to ešte takto pregnantne neformuloval“ (Baláž, 2019a, s. 69).

V tomto ohľade je Balážova poviedka novátorská vzhľadom na existenciálnu ťarchu svedkov vojnových udalostí – existenciálnu ťaž nepociťujú len Židia, ktorí prežili, ale aj tí, čo sa k týmto zverstvám prizerali, nežidovskí svedkovia konečného riešenia židovskej otázky. Okrem motívu viny za smrť židovských obyvateľov obce Baláž v poviedke *Trhlina* vykreslil aj vinu Židov za vlastné prežitie, a to v postave Aranky. Motív viny za vlastné prežitie sa stal základom charakteristiky postavy Miriam z Balážovho románu *Krajina zabudnutia*. Miriam, rovnako ako Aranka z poviedky *Trhlina*, sa jediná po vojne vrátila domov. Miriam sa snaží vlastné prežitie odčiniť prácou pre Palestínsky úrad, ktorý bol spoluorganizátorom veľkej židovskej alije do Izraela. Najtragickejšou postavou románu je však postava Žida Kalinu (prokurista Áron Katz), ktorý spomedzi všetkých postáv najviac zažíva ťaž vlastnej existencie. Na rozdiel od Miriam, ktorá prišla o svojich príbuzných pod vplyvom politických okolností, Kalina sám poslal svoju rodinu na smrť do koncentračného tábora, keď počet Židov do transportu doplnil členmi svojej rodiny v predvečer najväčšieho židovského sviatku Jom kipur. Po vojne zažíva doslova existenciálne muky spojené s pocitmi viny za svoj život a smrť jeho blízkych. Prenasledujú ho spomienky na manželku Rózu, ktorá ho pred jomkipurovým transportom prosila o odpustenie, hoci

sa voči nemu ničím neprevinila: „požiadala ma o odpustenie... Mňa, čo som ich dobrovoľne vydal smrti, mňa prosila o odpustenie“ (Baláž, 2014, s. 188). Celý príbeh Kalinu zachytený v románe je jeho prípravou na prechod do večnosti. Svoj život pod ťarchou svedomia ukončil samovraždou.

Pocity úzkosti a strachu, ktoré prenasledovali preživších Židov v povojnovom období, možno všeobecne označiť pojmom osvienčimské traumy. Veľmi úzko súvisia s prežitými hrôzami v koncentračných táboroch, dalo by sa povedať, že sú ich priamym dôsledkom. Pritom bezprostredne vyplývajú zo straty identity, z maximálneho poníženia a degradácie ľudskej dôstojnosti, ktorej boli vystavení Židia internovaní v táboroch smrti. V povojnovom období sa im vracali tieto spomienky v podobe opakujúcej sa nočnej mory, ale aj v podobe podprahových fóbií.

Osvienčimské traumy sa stávajú jednou z nosných tém románu Antona Baláža *Krajina zabudnutia*. Hoci sa dej románu odohráva v prvých povojnových rokoch, resp. počas leta 1949, autor sa v retrospektíve vracia k táborovým zážitkom dvoch hlavných postáv, Miriam a Erny a následne zachytáva, ako prežité hrôzy ovplyvnili ich povojnový život. Pritom do spomienok Miriam a Erny vložil pamäte Pavly a Eugénie Schreiberových, ktorých životný príbeh sa pre neho stal inšpiráciou k napísaniu diela. Pavla Schreiberová bola matkou Balážovho spolužiaka z vysokej školy Martina Rodana, ktorý v roku 1968 emigroval do Izraela a v súčasnosti pôsobí na Hebrejskej univerzite v Jeruzaleme.

Autor v diele rozvíja dve osvienčimské traumy, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili bytie preživších Židov, a to fóbiu z nahoty a fóbiu zo špiny. Zároveň hľadá možnosti riešenia, akým spôsobom sa s traumami vyrovná a začať žiť plnohodnotný život. Tieto motívy sa tiahnu celým dejom románu, pričom dochádza k po-

V tejto rubrike sa Vám predstaví vedecko-výskumný pracovníci, doktorandi z Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr Fakulty stredoeurópskych štúdií na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Na pracovisku dlhodobo sa venujeme židovskej kultúre, interpretujeme literatúru a film so židovskou tematikou v stredoeurópskom kontexte, organizujeme konferencie pod názvom Židovský kultúrny fenomén v stredoeurópskom kontexte a okrem toho ponúkame aj študijný program o židovských zvykoch a tradíciách pre univerzitu tretieho veku. Jednotlivé príspevky sú odrazom našej bádateľskej činnosti. Prajeme Vám príjemné čítanie.

PaedDr. Magdaléna Hrbáček, PhD.

stupnému prerodu hlavných postáv, k pozvoľnému vyrovnávaniu sa s minulosťou a prekonávaní strachu z vlastnej nahoty a z dotyku s nečistými vecami.

V postave Miriam sa rozvíja motív fóbie z nahoty. Tento chorobný strach pramení z vynútenej nahoty, ktorej bola podrobená po príchode do Osvienčimu. Boli to pocity hanby mladých dievčat, z ktorých mnohé sa nikdy nevyzliekli pred cudzími. A práve „tá vynútená nahota z nej urobila pokazenú ženu“ (Baláž, 2014, s. 32). Fóbia z nahoty jej bráni žiť plnohodnotným životom mladej ženy, bojí sa dotykov a intímneho spoluzitia s mužom. V rozhovore s Jakubom priznáva: „Ešte nie som pripravená odpovedať na dotyk muža. Zažila som priveľa takých dotykov... pohľadov na moje telo, ktoré som si neželala... Som pokorená a pokazená žena, Jakub“ (ibid., s. 43). Miriamina vynútená nahota stojí v ostrom kontraste s dobrovoľnou nahotou prostitútok, ktoré pravidelne stretávala a neustále jej pripomínali skazenosť vlastného tela: „Ich zmyselný smiech, dekolty, predajná, ale nevynútená nahota Miriam dráždila, keď sa stala jej nedobrovoľným svedkom pri návratoch do svojho bytu v uličke za chrbtom neologickej synagógy. Pripomenulo jej to vždy inú, vynútenú nahotu jej vlastného tela, z ktorej sa nevie stále vymaniť“ (ibid., s. 19). ◀

ŽNO Košice

Rozhovor s novým predsedom Ivanom Skljarszkym

Po mojom zvolení pokračujem v tom, čo sme za posledné 4 roky rozbehli. V krátkodobom horizonte sú to nevyhnutné zákroky na záchranu našich nehnuteľností, ktoré sú v havarijnom stave. V dlhodobých plánoch mám v pláne postupnú obnovu nášho židovského suburbia, ktoré je na zozname národných kultúrnych pamiatok.

Nutne potrebujeme doslova zachrániť strop v synagóge na Zvonárskej ulici a unikátnu mikvu pred úplnou deštrukciou. Aj ostatné budovy si vyžadujú obnovu fasád, striech a interiérov. Myslím, že je to práca pre celú jednu generáciu.

Aký je v súčasnosti židovský život v Košiciach?

Pre členov ŽNO v Košiciach obnovujeme po pandémie činnosť Klubu preživších holokaustu, Hidden Child, Ester, Bnei Brit, detského klubu. Stretávame sa v klubových priestoroch obce, na koncertoch v synagóge. Znovu sme otvorili jedáleň pre členov, je to ďalšia možnosť stretávať sa a šmúzovať. Funguje sociálny a zdravotný servis, rozvoz stravy odkázaným a chorým, upratovanie v domácnosti, masáže, kozmetika. Naše klezmerové kapely hrajú na akciách organizovaných obcou. V synagóge na Zvonárskej usporiadujeme koncerty so štátnou filharmóniou Košice a inými orchestrami, organizujeme výstavy, prehliadky. Počas veľkých sviatkov sa stretávame v synagóge na Puškinovej, šábesové modlitby máme v modlitebni vo dvore obce. Tohtoročný Pesach viedli rabíni Kapustin a Stiefel spolu v našej jedálni. Otvorené je aj Kultúrne centrum Ľudovíta Felda s galériou a výstavou judaík.

Existuje cezhraničná spolupráca s obcami v Maďarsku?

Spoluprácu s maďarskými obcami považujem skôr za náhodnú. Nedávno som mal v Košiciach milú návštevu, pána hlavného rabína Markovitsa z Miskolca, zúčastnili sme sa na koncerte v synagóge v Nyiregyháze, organizovali výlet spojený s návštevou synagógy v Máde. V súčasnosti v našej synagóge na Zvonárskej prebieha výstava s názvom Épít nekem hajlékot. Na stenách synagógy sú inštalované veľkoplošné bannery s fotografiami synagóg maďarskej komunity v strednej Európe. Výstavu organizujeme v spolupráci s Maďarským kultúrnym inštitútom a Múzeom staviteľstva.

Aká je situácia s utečencami z Ukrajiny?

Po vypuknutí vojny na Ukrajine sa cez Košice a Prešov prehnala utečenecká vlna, v ktorej boli aj židovské rodiny. Vďaka dobrým vzťahom s Magistrátom mesta Košíc, súkromnými osobami sme boli schopní ubytovať v prvej fáze až 20 utečencov. Iným sme pomohli s dopravou do ďalších miest na Slovensku a na najbližšie letiská. Dnes tu máme dve rodiny s deťmi, jedna z nich je odhodlaná ostať u nás natrvalo. Rodičia pracujú, deti chodia do škôlky a jasli.

Aké sú vzťahy s Izraelom? V meste študujú aj izraelskí študenti. Sú aktívni v živote obce?

Izraelskí študenti sú dlhodobo súčasťou mesta, univerzít aj obce. Posledné dva roky pre nich neboli jednoduché, väčšinou študovali dištančne. Stretávajú sa na obci počas veľkých sviatkov, ako aj v Chabad centre s rabínom Stiefelom.

Ako vidíte súčasnosť a budúcnosť židovskej komunity na Slovensku?

Súčasnosť komunít je poznačená odchodom mladých Židov do väčších miest, na zahraničné univerzity, kde sa usadili a ani

neplánujú návrat. Veľké slovenské komunity sa dokážu vysporiadať s nárastom priemerného veku svojich členov správnou sociálnou a zdravotnou službou. Niektoré malé spejú k zániku či k združeniu sa s inými menšími obcami.

Som optimista a verím, že stále máme budúcnosť. Preto mám dlhodobé ciele obnovy židovského majetku, kultúry a náboženského života. Som zástancom integrovania nežidovských manželov a manželiek do komunitného a náboženského života obcí. Rovnako otvorene vystupujem v komunikácii s majoritnou spoločnosťou, naša obec otvára svoje objekty obyvateľom mesta, turistom a záujemcom o prehliadky našich pamiatok, suburbia a cintorínov. Podporujeme všetky aktivity spojené s výchovou detí našich členov. ◀

PT

Lag ba-omer v Galante

Vo štvrtok 19. mája sa členovia komárňanskej obce na pozvanie Židovskej obce v Galante a Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike vybrali na autobusový zájazd. Kehily regiónu spoločne oslávili Lag ba-omer. Zhromaždenie pozdravil predseda miestnej komunity Vojtech Fahn, o tradíciách sviatku hovoril bratislavský rabín Miša Kapustin. Počas zábavnej záhradnej párty hosťom podávali chutné grilované pochúťky. Ďakujem za pozvanie, bolo príjemné opäť sa osobne stretnúť! ◀

Sviatok Šavuot

Šavuot, sviatok prijatia Tóry, sa tento rok začína v sobotu 4. júna večer (po skončení šabatu). V dňoch 5. a 6. júna (nedeľa a pondelok) sú hlavné sviatky. V tieto dni nemožno židovský cintorín v Komárne navštevovať a kancelária obce bude zatvorená. ◀

Hostia z Hurbanova

Dňa 6. apríla navštívili Menház (Chudobinec) v sprievode svojho učiteľa študenti zo Strednej priemyselnej školy stavebnej v Hurbanove. Už niekoľko rokov sa študenti zapájajú do online kvízu z Bergen-Belsenu, ktorý sa uskutočňuje vyplnením úloh dotazníka v angličtine. K ich príprave prispela aj návšteva našej výstavy a diskusia s Antonom Pasternákom a Tamásom Novákom. ◀

Ildikó Bajcsi v RÉV-e

V rámci cyklu podujatí Komárňanských dní sa v Szinyeiho salóne konala prezentácia knihy historičky Ildikó Bajcsi pod názvom Týchto treba vylúčiť z krvného obehu národa – Pozbavenie práv Židov v Komárne a okolí (1938–1944). Podujatie organizovala miestna knižnica. Diskusiu viedol Gergely Bődök z inštitútu Clio a početní návštevníci získali množstvo nových poznatkov z histórie komárňanského židovstva počas vojnového obdobia. V publiku boli aj členovia židovskej komunity, ktorí mali možnosť podeliť sa o osobné spomienky. ◀

Nástenka krátke správy

Vydávanie Spravodajcu, Klub Šalom a činnosť obce podporili: Peter Boček (Košice), Daniela Hanzlíková, anonymní darcovia. Ďakujeme!

Získali sme ďalší finančný grant od Nadácie Gábora Bethlena (Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.), z ktorého budeme môcť sčasti financovať naše jesenné a zimné podujatia.

V máji zasadala rada malých náboženských obcí pod vedením Olgy Hodálovej, predsedníčky Židovskej náboženskej obce v Trenčíne a podpredsedníčky Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike.

Dňa 18. mája zasadal v Bratislave Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike. ŽNO v Komárne zastupoval na zasadnutí predseda Anton Pasternák.

Pokračovanie zo strany 1.

V súvislosti s práve vychádzajúcim cd-nosičom bola reč aj o význame židovských liturgických melódii, ich uchovávaní a odovzdávaní. Zodpovedané boli aj otázky z publika a náš hosť z Mátészalky sa podelil o svoje príbehy spojené s Komáromom a Szönyom.

Po oficiálnych bodoch programu sme sa na oboch podujatiach dlho rozprávali s členmi klubu zo Slovenska, Maďarska a z celého sveta. Ďakujeme našim diskutujúcim, všetkým, ktorí pomáhali pri organizácii podujatí a, samozrejme, každému, kto sa k nám každé dva týždne pripája! O aktuálnych udalostiach vás budeme informovať na našej online platforme. Nápady a návrhy tém očakávame na adrese ajve@menhaz.sk. ◀

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

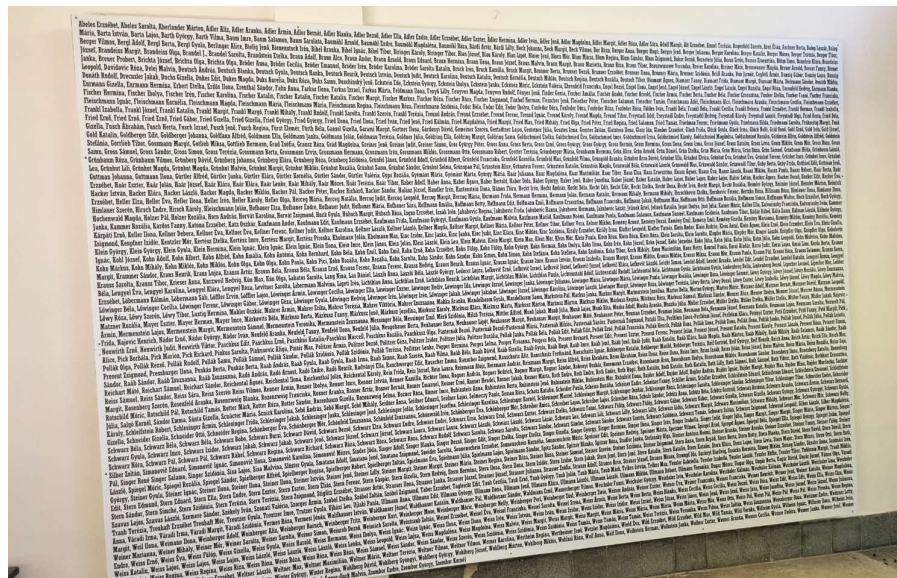
Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Spravodaj – mesačník ŽNO v Komárne, založený v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Judit Haas, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač**: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail**: kile@menhaz.sk, **tel./fax**: 00421/35/7725-355. **Registračné číslo**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. **Periodikum je nepredajné**.

Pamätníky na cintoríne

Myšlienky redaktora

Prvého mája, v nedeľu, prichádzame do Menházu skoro popoludní na Deň otvorených dverí pri príležitosti Komárnanských dní. O 15. hodine už vstupujú prví návštevníci. Sú medzi nimi dôchodcovia, rodiny s deťmi, mladí, ľudia v strednom veku, zastúpené sú všetky vekové kategórie. Vydávame sa na malú prehliadku: navštívime synagógu, hovoríme o odkaze predkov, o výstavbe modlitebne, o histórii judaizmu, o význame budovy a o našich tradíciách. Odpovedáme aj na otázky a potom sa vydáme do Mikromúzea Árina Schnitzera, kde prechádzame históriu storočí, rozprávame príbehy a spomíname. Po prehliadke múzea vychádzame na nádvorie. Pozrieme si výstavu inštalovanú v exteriéri, obdivujeme Dávidovu hviezdu umiestnenú v strede areálu. Nenecháme si ujsť miniprezentáciu mikve a budovy na adrese Eötvösovej ulice 9, zijdeme aj do miestnosti vedľa kancelárie, kde si môžeme pozrieť výstavné panely pochádzajúce z Podunajského múzea. Medzitým prichádzajú ďalší hostia jeden za druhým, medzi starobylými múrmi prechádzajú naraz 3–4 skupiny návštevníkov. Zvedavé publikum sprevádzame v maďarčine i slovenčine, odpovedáme na otázky.

ANDRÁS PASZTERNÁK

► Vo februári bol v dome smútku židovského cintorína umiestnený veľkoplošný zoznam mien obetí holokaustu, ktorý bol zostavený pri príležitosti výstavy v Podunajskom múzeu. Tabla a fotografie z výstavy boli nainštalované v priestoroch Menházu. Počas spomienkového slávnosti 12. júna zapálime sviečky aj pri pamätníku obetí holokaustu.

Ajvé, pondelok!

Dňa 25. apríla bola hosťom nášho cyklu Ajvé, pondelok! Viera Kamenická. Tentoraz sme sa vydali po stopách Rozprávok zo Židovskej ulice, dozvedeli sme sa, ako vznikali jednotlivé zväzky, o čom hovorí prvá publikácia a o čom druhá, ktorá vyjde o niekoľko dní. Vypočuli sme si príbehy zo židovskej obce hlavného mesta, o rabínoch Chatamovi Soferovi. Snažili sme sa spoznať minulosť, hovorili sme o súčasnosti a zvažovali sme, čo nás čaká v budúcnosti. Počas večera stráveného v priateľskej atmosfére sme spoznali motiváciu autorky, príbehy zrodené zo života rodiny, hovorili sme o desaťročiach strávených v Židovskom múzeu v Bratislave, aj o jej vzťahu k fotografii. Diskutovali sme o vydaní príbehov v maďarčine, o odozvách prichádzajúcich od čitateľov a plánoch do budúcnosti.

Mikša Winkler sa s nami podielil o svoje myšlienky v našom online klube dňa 9. mája. Térou bola záchrana zanedbaných židovských cintorínov odsúdených na zánik a zachovávanie tradícií. Vypočuli sme si informácie o rozvetvených aktivitách nášho hosta v oblasti záchrany kultúrneho dedičstva, dozvedeli sme sa o histórii synagógy v Siófoku a o záklusí fungovania modlitebne. Videli sme príklady židovských cintorínov, ktoré zrekonštruovali vďaka spolupráci viacerých partnerov, hovorili sme o finančných zdrojoch, dobrovoľníckych aktivitách, ktoré mobilizujú mladé generácie a dlhodobé starostlivosti o upravené hroby.

Pokračovanie na strane 3.

Pozvánka

Židovská obec Komárno týmto požíva všetkých ľudí dobrej vôle na spomienkovú slávnosť pri príležitosti 78. výročia deportácie židovského obyvateľstva z Komárna a okolia, ktorá sa uskutoční v nedeľu 12. júna 2022 o 10.30 hodine na židovskom cintoríne v Komárne (Ulica Zlatého muža 1). Slávnostný príhovor: hlavný rabín dr. Róbert Frölich, účinkuje: kandidát na kantora Tamás Dési. Spomínajme spoločne! ◀